

Motion till riksdagen

1988/89:A746

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Sextimmarsdag

Det krävs beslut om sex timmars arbetsdag nu. Motiven är många. Det handlar om jämställdhet mellan kvinnor och män. Det handlar om tid för att fördjupa demokratin, men också om bättre tid till gemenskap och omvårdnad om våra barn och äldre. Det handlar om att förändra ett samhälle där vissa har full arbetsdag och andra ställs utanför arbetslivet, men också om tid för aktivt samhällsarbete, kulturella aktiviteter och en meningsfull fritidsverksamhet. Det handlar om en rättvis fördelning av landets produktionsresultat, men också om att skapa ett samhälle som inte accepterar utslagning och drogmissbruk som lösning och flykt från problemen. I grunden handlar en arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag om en samhällsutveckling för jämlikhet och rättvisa.

Arbetstidsförkortning med förhinder

I över tio års tid har kvinnor och män i sina fackliga och politiska organisationer aktivt drivit kravet om en förkortning av arbetstiden till sex timmars arbetsdag. De har mötts med allmän välvilja, men också av varierande förklaringar till varför det just nu inte är möjligt att besluta om en arbetstidsförkortning.

De socialdemokratiska och fackliga ledningarna är välvilliga till avlägsna mål om sex timmars arbetsdag, men avvisar varje konkret förslag till förkortning av arbetstiden. Samtidigt för de i debatten fram längre semester, föräldraledighet och studieledighet samt lägre pensionsålder som alternativ till en daglig arbetstidsförkortning.

Flexibla arbetstidsformer genomförs nu

Under storfinansens ledning genomförs nu en rad olika arbetstidsformer som innebär ökad flexibilitet, dvs arbetstiden skall anpassas till individens kortsiktiga intressen och till företagets behov av en hög produktivitet och effektivitet.

Denna utveckling kan ske genom att regeringens ståndpunkt i arbetstidsfrågan passar som hand i handske med SAF:s strategi. Arbetsmarknadsministern har tidigare uttalat sin välvilighet till flexibla arbetstider: "Vi måste vara öppna för en diskussion om nyskapande lösningar som bryter mot invanda föreställningar. På så sätt är jag övertygad om att vi kan finna arbetstidsformer som i hög grad kan tillgodose individens krav samtidigt som det blir möjligt att effektivare än idag utnyttja maskiner och utrustning och

att få till stånd bättre service åt konsumenterna.”

Inom DELFA diskuterades i huvudsak om särlösningar och flexibla arbetstider. Gösta Rehn lade en förledande rapport om valfrihet genom en arbetstidsbank. I den skall alla ha dragningsrätt och avgöra hur de under livstiden vill öka sin fritid. Det är lätt att se bockfoten: konjunkturanpassning!

Metallindustriarbetarförbundet har uttalat sig för en arbetstidsbank. Verkstadsföreningen och Metall har tecknat ett avtal som helt ersätter arbetstidslagen. Vad Metall och Verkstadsföreningen kommer överens om påverkar mycket utvecklingen i arbetslivet. Det understryker hur viktigt det är att föra kampen för generell arbetstidsförkortning till en direkt facklig-politisk aktionsfråga.

DELFA lade sextimmskravet på hyllan

Delegationen för arbetstidsfrågor – DELFA – har lagts ned av regeringen. DELFA tillkom 1974. Efter 1983 fick DELFA nya direktiv. De sammanföll i tiden med att flera tunga debattörer inom arbetarrörelsen förde fram sex timmars arbetsdag som ett verkligt alternativ. DELFA:s uppdrag var att samordna och leda debatten. Och nog leddes debatten på avvägar. De flesta av DELFA:s rapporter handlar om flexibilitet eller konjunkturanpassning i någon form. Rapporterna från Ylva Eriksson och Rita Liljeström har fått utgöra alibi för den s k objektiviteten.

DELFA har gjort sitt. SAF:s arbetstidsinriktning är på väg att införas fullt ut i arbetslivet och ordföranden i DELFA Berit Rollén uttryckte hela DELFA:s inriktning, när hon avgick som ordförande: ”Lägg sextimmsdagen på hyllan.”

En ny arbetsgrupp har tillsatts under hösten 1987 ”Arbetstidskommittén” med uppgift att fördjupa och bredda debatten i arbetstidsfrågorna och ta fram material som visar konsekvenserna vid olika typer av arbetstidsförkortningar.

Två större undersökningar har, på arbetstidskommitténs uppdrag, genomförts av SCB, dels om arbetstidens längd, förläggning, restider och barnomsorg, dels en attitydundersökning till arbetstiderna. Dessa undersökningar visar i stora drag att vi i Sverige har en arbetsmarknad där en förskjutning mot allt mer oregelbundna arbetstider har skett sedan 1982 och fortfarande sker inom alla näringsgrenar även om arbetstidens förläggning varierar kraftigt mellan de olika näringsgrenarna.

Vad gäller attityderna till arbetstiden ville de flesta (79%) ha en generell arbetstidsförkortning. Hur förkortningen skulle tas ut fanns det delade meningar om, med en klar tendens att välja det alternativ som var bäst för den aktuella livssituation man befann sig i.

Då de olika alternativen skulle vara ekonomiskt likvärdiga fanns en daglig förkortning till sex timmar inte med bland alternativen, utan den dagliga förkortningen inskränkte sig till 21 minuter.

Nej till flexibilitet - ja till kortare arbetsdag

Mot. 1988/89

A746

Vänsterpartiet kommunisterna avvisar alla försök att leda in arbetstidsfrågan i en återvändsgränd. Vad som behövs är en förkortning av arbetstiden till sex timmars arbetsdag. Arbetarrörelsen måste samlas till ett gemensamt agerande. Sex timmars arbetsdag får inte fuskas bort genom att kortsiktiga profitintressen får avgöra arbetstidsformerna i framtiden. Sex timmars arbetsdag handlar om vilken samhällsutveckling arbetarrörelsen vill befrämja. Jämlikhets- och rättviseideologin borde segra i hela arbetarrörelsen. Det avgörande är att stoppa flexibla och konjunkturpassade arbetsformer och börja en snabb utveckling mot sex timmars arbetsdag.

Kortare arbetsdag - för barnens skull

Många barn far illa i dagens stressade samhälle. Barnens "arbetsdag" är längre än de vuxnas. Lösningen är dock inte att småbarnsföräldrar ges vårdnadsbidrag så att en av dem – i regel mamman – kan stanna hemma för att vårda barnen. De som pläderar för den lösningen väljer att helt glömma bort de litet äldre barnen. Lösningen är att alla föräldrar får en kortare arbetsdag, vilket ger samma möjlighet att umgås med barnen för både kvinnor och män. Barn behöver båda sina föräldrar och barn behöver stimulans utanför hemmet – på daghem, i skolan och på fritidshem – både under småbarnsåren och i tonåren.

Kortare arbetsdag – för kvinnornas skull

Mer än hälften av de yrkesverksamma kvinnorna arbetar någon form av deltid. De har på eget initiativ och egen bekostnad redan genomfört en arbetstidsförkortning. En förkortning av arbetstiden till sex timmars arbetsdag skulle ge många lågavlönade deltidsarbetande kvinnor ett välbehövligt löneyft. Sex timmars arbetsdag skulle också ge kvinnorna möjligheter att delta i arbetslivet på lika villkor med männen. I dag är heltidsarbetande med egen försörjning oftast omöjligt att kombinera med ansvar för hem och familj.

Kortare arbetsdag - för fler jobb

En förkortning av arbetstiden skapar utan tvekan fler arbetstillfällen. Det är inte fråga om att dela på jobben, som många motståndare till en arbetstidsförkortning vill göra gällande. Arbetslösheten avskaffas inte enbart av att dela på den tillgängliga mängden arbete. Arbetslösheten skapas av de motsättningar som präglar den kapitalistiska produktionsprocessen. Minskningen av mängden mänskligt arbete fortsätter, oavsett arbetstidens längd. Därför kan inte full sysselsättning i klassisk mening uppnås vid oförändrad längd på arbetsdagen.

Kortare arbetsdag - för jämlikhet och rättvisa

Förkortningen av arbetsdagen till sex timmar skall ske med full lönekom-pensation till låg- och mellanlönegrupperna. Därmed blir arbetstidsförkort-

ningen även ett viktigt fördelningspolitiskt instrument. En omfördelning av landets resurser, som en arbetstidsförkortning kan innebära, bör bli en del i en genomgående produktionsbeskattning.

En förkortning av arbetstiden skall givetvis kombineras med en kraftig begränsning av övertiden. Övertidsuttaget motsvarar hela den öppna arbetslösheten. Redan nu bör övertiden begränsas till högst 50 timmar per år, framför allt för att skapa fler jobb, men också för att begränsa flexibla och konjunkturanpassade arbetstider.

Kortare arbetsdag för högre livskvalitet

I en tid av stora strukturförändringar och införande av ny omvälvande teknik på bred front i produktionen såväl som i tjänstesektorn ställs stora krav på de arbetande. Behoven av omskolning och fortbildning ökar. Förslitning och utbrändhet breder ut sig bland de arbetande och känslor av otillräcklighet, otrygghet och ångest förmörkar många människors vardag. En övergång till sex timmars arbetsdag skulle ge utrymme och möjligheter för de arbetande att dels förkovra sig för att kunna möta den nya tidens och utvecklingens krav, dels till avkoppling och rekreation för att kunna möta vardagens ökande psykiska press. Detta skulle långsiktigt leda till minskad sjuklighet och därmed minskande sjukledighet och vårdbehov och skulle ge stora om än svårberäknade samhällsekonomiska vinster och människorna en högre livskvalitet.

En förkortning av arbetstiden kräver hela arbetarrörelsens aktiva medverkan för en meningsfull fritid som motverkar samhällets passivisering och isolering av människors samhällsengagemang och att bekämpa de kommersiella krafternas styrning av fritiden.

Kortare arbetsdag för alla - kräver beslut nu

Samhällsdebatten angående framtidens arbetstider rör sig för tillfället mest om två saker. För det första hänvisar man till arbetskraftsbrist. Där sådan upplevs beror den till en del på strukturomvandlingen i arbetslivet med därtill hörande utbildningsbehov och eftersläpning. Ytterligare resurser av mänsklig arbetskraft finns – förutom hos de förr eller senare färdigutbildade – bland invandrare och flyktingar, bland de handikappade, hos de hemarbetande som önskar komma ut i förvärvslivet, hos de öppet arbetslösa och de som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Den andra frågan i samhällsdebatten om kommande arbetstider gäller argumenteringen för flexibilitet och aktuella individuella behov, som kan vara nog så förledande till exempel för hårt pressade småbarnsföräldrar.

Men i verkligheten är det så att produktionsprocesser och servicebehov på många håll kräver dygnet-runt-verksamhet, vilket i sin tur inte ger utrymme för individualitet utan arbetsschemaläggning i samverkan med arbetskamrater.

Så länge de arbetande inte i kraft av sitt ägande av produktionsmedlen eller på annat sätt har inflytande över sitt arbete är man också beroende av ägarnas och de beslutandes vilja.

Valet i arbetstidsfrågan står mellan att gynna individuella lösningar som

gynnar den starke eller att välja generella lösningar som värnar om svaga. Skall en daglig arbetstidsförkortning genomföras krävs beslut NU. I annat fall kommer SAF och storfinansen att helt genomföra sina arbetstidsformer, flexibilitet och konjunkturanpassade arbetstider.

Jämlikhet mellan man och kvinna, sysselsättning, fördjupad demokrati, tid för barn och äldre, tid för kultur och fritidsaktiviteter, en rättvis fördelning, stopp för utslagning m m kräver en förkortad arbetsdag till sex timmar.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda föreslås

1. att riksdagen hos regeringen begär en plan för minskning av arbetsdagen till sex timmar.
2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsning av flexibla och konjunkturanpassade arbetstider.
3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till begränsning av övertiden till högst 50 timmar per år.

Stockholm den 25 januari 1989

Lars Werner (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margö Ingvardsson (vpk)

Karl-Erik Persson (vpk)

Berith Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Hans Petersson (vpk)

Annika Åhnberg (vpk)

Mot. 1988/89

A746